

Yttrande 2016-02-18 över rapporten från Riksantikvarieämbetet:

Översyn av regelverket om kulturföremål
Diarienummer Ku2015/02403/KL

Inlämnat av

Svenska antikvariatföreningen
Birger Jarlsgatan 32
114 29 Stockholm

Sammanfattning:

Vi önskar:

- att 100 år införs som gräns för hur länge ett föremål ska ha varit i Sverige för att omfattas av lagstiftningen istället för de föreslagna 75.
- att antalet kategorier ska minskas.
- att begreppet "värde" utreds ytterligare.
- slå ihop kategorierna för icke tryckt material, dvs p. 8b-d och p. 11, till en gemensam kategori. Denna bör inte ha någon åldersgräns men, med undantag av p. 8b, en värdegräns på 20000 kr.
- att kategorin "Inkunabler" ska föras till huvudkategorin "Böcker".
- att kategorierna "Böcker tryckta i Sverige" (p. 9a) och "Träsnitt och kopparstick" (p. 5) ska få sin åldersgräns lagd till år 1700 istället för år 1650. De bör ha en värdegräns.
- att kategori "enstaka eller samlingar..." (p. 8b) likaledes ska få sin åldergräns lagd vid år 1700 men utan värdegräns
- att begreppet "i Sverige" ska ändras för de ovanstående kategorierna p. 9a och p. 5 så att även det som producerades inom Sveriges dåvarande gränser omfattas av skyddet.

Vi inleder med de tre allmänna synpunkter på förslaget. Därefter följer våra synpunkter på de föremålskategorier som faller inom vårt arbetsområde.

1. Allmänna synpunkter:

I det aktuella förslaget införs en gräns på 75 år för hur länge ett föremål ska ha varit i Sverige för att falla inom regelverket. Det finns dock redan en 100-årsgräns, som gäller för de tre kategorierna "utländska böcker", "utländska tryckta kartor" och "samlingar av utländska inkunabler och svenskt icke tryckt material". Vi tycker att det finns goda skäl att behålla gränsen vid 100 år istället för att ändra den till 75 år. Denna 100-årsregel har för övrigt inte tagits med eller omnämnts vid presentationen av befintliga regler i

utredningsförslaget. (Se "Utförelse och export av kulturföremål - bestämmelser från 1 juli 2000" s. 8.)

Fördelen med den befintliga 100-årsgränsen är att det är betydligt fler föremålskategorier som har 100 år även som allmän åldersgräns än de som har 75 år. Det innebär att det blir enklare med 100 år, då det för en större mängd föremålsgrupper blir färre årtalsgränser att ta hänsyn till. Dessutom kan vi inte heller se den betydelsefulla skillnaden på att t.ex. en bok importerades till Sverige 1940 eller 1930. Att ändra den redan befintliga gränsen framstår som en onödig tillkrångling.

Vi anser allmänt att det finns ett behov i förslaget att minska både antalet föremålskategorier och antalet värde- och åldersvariabler. Det visar sig faktiskt svårt t.o.m. för utredarna, se nedan, att hålla reda på alla variabler som det skall tas hänsyn till.

Det finns även en värderingsproblematik. Vem ska stå för den värdering av ett föremål som ligger till grund för om detta föremål faller inom förordningens ramar? Det saknas tydliga definitioner av vad som menas med "värde", vilket är en svaghet i förslaget och faktiskt kan innebära en viss rättsosäkerhet, då bedömningen av samma föremål kan variera kraftigt beroende på vem som utfört den och i vilket syfte, och i vilket skede i försäljningsprocessen värderingen skett.

2. Särskilda synpunkter.

2:1. Föremålskategori punkt 8 & 11, "Inkunabler och icke tryckt material..." resp. "Arkiv".

Vad gäller kategorierna "Arkiv...", p. 11, och "Inkunabler och icke tryckt tryckt material...", p. 8, har vi flera synpunkter.

Åldersgräns: Allmänt vad gäller arkiv så spelar åldern på ett arkiv en underordnad roll vad gäller dess nationella intresse och betydelse. Det går inte att säga att ett arkiv som är äldre än 75 år är viktigare än ett yngre. Med den föreslagna gränsen på 75 år faller t.ex. arkiven efter Tomas Tranströmer, Mare Kandre och Stieg Larsson inte under förordningens regler. Beroende på hur arkivets ålder ska beräknas kan t.o.m. Astrid Lindgrens arkiv falla utanför. Vi föreslår därför att arkivmaterial inte ska ha någon åldersgräns överhuvudtaget, utan enbart en värdegräns.

Många t.ex. viktiga författararkiv har dock inte speciellt högt marknadsvärde i relation till sin betydelse, varför vi även föreslår den lägre gränsen på 20.000 kronor för arkiv. Resonemanget ovan för åldersgränsen för arkiv gäller givetvis även för de övriga kategorierna av icke tryckt material.

Till problemet med "Arkiv" och "Icke tryckt material" hör även en viss kategoriförvirring. Vad är egentligen skillnaden på punkt 8c "icke tryckta protokoll, brev...", 8d "övriga samlingar av icke tryckt material..." och punkt 11 "Arkiv av icke tryckta protokoll, brev..."? När bildar flera enstaka objekt en samling, och hur ska man definiera en samling i motsats till ett arkiv? Ett viss mått av godtycke kan här infinna sig, och det öppnar även upp för manipulation av begreppen. Vi föreslår således att dessa kategorier slås samman, d.v.s. att punkt 8b-d slås ihop med punkt 11, och att dessa,

förutom punkt 8b, får en gemensam värdegräns på 20.000 kronor och helt borttagen åldersgräns. Vi önskar dock ändra brytpunkten för kategori 8b till år 1700 enligt resonemang nedan.

Den kvarvarande punkten 8a, "Inkunabler", som vi överhuvudtaget inte förstår varför den skall vara tillsammans med det icke tryckta materialet, bör istället flyttas till punkt 9, "Böcker", där den förstås hör hemma, och fortsatt dock utan värdegräns. Punkt 8 kan således utgå.

Som avslutning kan vi även nämna att punkt 8d, "övriga samlingar...", med värdegränsen 100.000 och som omtalas i rapportens bilaga 1, är bortglömd i dess bilaga 2 för föremål i värdegränsen 100.000 kronor. Detta som förtydligande av svårigheten att hålla ordning på alltför många olika föremålskategorier, vilket vi påtalade ovan.

2:2. Föremålskategori punkt 9, "Böcker".

Här har vi framförallt två synpunkter, dels på åldersgränsen med brytpunkten 1650 för "Böcker tryckta i Sverige ...", dels på begreppet "svenskt". Den första synpunkten gäller även föremålskategorierna "...icke tryckt material" och "Träsnitt och kopparstick", vilka likaledes har denna brytpunkt. Däremot uttalar vi oss inte om kategorin "Föremål av trä, ben...".

Åldersgräns: Vad gäller kategorin "Icke tryckt material" får vi hänvisa till vårt resonemang ovan, då vi anser att den kategorin inte bör ha någon åldersgräns. Undantaget dock punkt 8b enligt nedan.

För "Böcker tryckta i Sverige" och "Träsnitt och kopparstick framställda i Sverige" vore av flera skäl år 1700 en bättre brytpunkt än år 1650. För det första är år 1700 den vanligare gränsdragningen i svensk bokhistoria och i svenska offentliga biblioteks sorteringsprinciper. Isak Collijn gjorde t.ex. år 1700 som gräns i sin nationalbibliografi över svenskt tryck. För det andra finns det procentuellt betydligt större luckor i det svenska materialet tryckt före år 1700 än efter. Detta delvis beroende på de sista krigen på svensk mark och delvis på de stora bränderna kring sekelskiftet, dels på slottet Tre kronor år 1697 dels Uppsala brand år 1702. Det är däremot ingen större skillnad i det avseendet vad gäller böcker tryckta mellan år 1650 och 1700. Problemet med en gräns år 1700 är dock den stora mängden av material som finns, och den stora mängd ärenden som således Kungliga biblioteket kommer få att hantera. Det finns i förslaget ingen värdegräns i denna kategori. Ett införande av en sådan skulle motverka det sistnämnda problemet. Även med den föreslagna gränsen vid år 1650 lär ärendena öka betydligt för Kungliga bibliotek om ingen värdegräns införs, då antalet tryckerier och deras produktion under perioden 1600 till 1650 ökade betydligt.

Begreppet svenskt:

Ett problem som finns redan i de befintliga reglerna och som återkommer i de föreslagna är definitionen av svenskproducerad. Definitionen som föreslås i §23 lyder "De gränser som Sverige hade den 1 juli 1986 är avgörande vid bestämmandet enligt förordningen om ett föremål ska anses vara framställt i Sverige".

Ett annat problem med denna snäva gräns är att under den i förslaget aktuella perioden, d.v.s. fram till 1650 (eller 1700 som vi föreslår), så var Sverige en stormakt i norra Europa. Sverige bestod inte bara av nuvarande Finland utan även av stora delar av

Baltikum och områden i norra Tyskland. I samtliga dessa tre områden fanns det svenska universitet, Åbo, Dorpat respektive Greifswald, vilka under hela perioden producerade stora mängder av trycksaker, varav mycket även på svenska. Isak Collijn räknar i sin ovannämnda svenska nationalbibliografi före år 1700 upp åtskilligt tryck från tryckorter utanför Sveriges år 1986 definierade gränser. Många av dessa alster är små och oansenliga men de kan vara mycket sällsynta och kan saknas i svenska offentliga bibliotek.

Här borde det gå att finna en lösning liknande den som gjorts för porträtt inom kategorin målningar och teckningar, d.v.s. trycksaker med anknytning till Sverige alternativt trycksaker framställda inom Sveriges dåvarande gränser.

För Svenska antikvariatföreningen

Mats Petersson

Mats Rehnström

Charlotte Du Rietz

Genom

Mats Petersson